

skutar ali v zvezi z nemškutarji. Mladi posojilnici pa želimo obilo blagoslova božjega in s tem uspeha za slov. ljudstvo.

Govor dr. L. Gregorčca.

(V državnem zboru dne 16. decembra 1891.)

V. V obeh deželah je jedna univerza, jedna tehnična visoka šola, 15 srednjih šol, 7 meščanskih šol, 2 moški učiteljski pripravnišči in jedna ženska, dve kmetijski šoli, jedna vinarska šola in na stotine ljudskih šol. In kaj imajo tega Slovenci? Skoraj nič, zakaj vsi ti mnogobrojni in dragi izobraževalni zavodi so skoro izključno nemški. Slovenci imamo samo tri slovenske paralelke, v nekaterih srednjih šolah je slovenščina obližat učen predmet, na Štajarskem imamo nekoliko ljudskih šol, katere smo po rekurzili na naučno ministerstvo oteli germanizujočemu utrakvizmu. Koroški Slovenci, katerih je nad 100.000, pa imajo, kakor se je pred kratkim konstatovalo, samo jedno slovensko ljudsko šolo. Še potovalnega učitelja slovenskega nam ne dajo in ekselencen gospod poljedelski minister je že naprošen, da ga pošlje s Kranjskega na Koroško.

Najhuje pa je to, da so vsi ti mnogi in dragi izobraževalni zavodi izključno upravljani od naših političnih nasprotnikov. Mi Slovani nimamo niti v deželnem odboru, niti v deželnem šolskem svetu za Štajarsko in za Koroško svojega zastopnika; nijeden naših ne sedi ondu. Gospoda moja! Tako ravna jo nemški oblastniki s pol milijonom Slovencev na Štajarskem in na Koroškem. Duševno naj bi propali, bremenena pa moramo tista nositi, da bi toliko hitreje poginili. Zdaj pa pride še plemeniti grof Wurmbrand, vije roke in se čudi, da se nam štajarskim in koroškim Slovencem vidi sedanji položaj neznosen!

V tej zbornici smo čeli že nekatere kratke očitaje, da so avstrijski Slovani panslavisti in da hočejo postati Rusi. To očitaje je tako neopravičeno, da bi niti ne odgovarjal na-nj, da ni za nas Slovence v nekaterih krogih nevarno in škodljivo v zmislu znanega latinskega reka: »natoleuj krepko, vedno nekaj ostane«. Iz za petdesetih let opazovati je pri Slovanih večjo duševno in kulturno delavnost; godi se nekaj, kar se godi pri germanskim in slovanskim narodih vsak dan, ali nikomur ne pride na misel, očitati Italijanom, kateri se zanimajo za francosko književnost, da hočejo postati Francozi, duševno in politično, nihče ne more trditi, da bi Danci, ki se tudi za nemško književnost zanimajo, hoteli postati pruski Danci. To isto pa velja tudi za avstrijske Slovence; skupnost v kulturnih delih in težnjah še ni pogoj političnemu panslavizmu, in samo ta bi utegnil nevarno postati.

Znano je vsemu svetu, katere politične težnje imajo slovanski narodi. Poljaki, Malorusi, Slovaki in Slovenci zahtevajo, kolikor mogoče, popolno narodno avtonomijo; Čehi in Hrvatje zopet hočejo, da obvelja češko in hrvaško državno pravo. Da bi pa kdo zastopal panslavistične politične ideje, da bi kdo hotel Rus postati, to ni resnično in zato odklanjam tako očitaje kar najodločneje. Sicer pa vemo dobro, v katero svrhu slikajo nemški in madjarski šovinisti panslavistične strahove na zid. Godi se zato, da bi bilo mogoče denuncirati Slovence kot državni nevarne, da bi jih bilo mogoče obrekovati in da bi bilo mogoče opravičiti sedanji sistem pritiska. Brez dvojbe pa se oglašajo tudi slaba vest zaradi mnogobrojnih krivic, katere so se storile avstro-ogerskim Slovanom. Temu se pa da odpomoči. Gospodje naj postanejo nam nasproti le-to, kar še niso bili nik-

dar — pravični, samo treba bi bilo, da se to zgodi kmalu in vidno, zakaj sicer bi se res utegnil uresničiti tisti pogoj, pod katerim je mogoče politični panslavizem. O tem nas poučuje zgodovina balkanskih Slovanov. Stoletja so vzdihovali pod turškim jarmom. Zapad je nanje pozabil. Avstrija ostavila je po smrti slavnega princev Evgenija zgodovinsko svojo misijo, osvoboditi kristjane in se pridružila Turkom. Posledica tega je bila, da so se zdvojajoči narodi slovanski obrnili do sorodne Rusije in ta jih je tudi res osvobodila. To pa dokazuje, da je samo turška brutalnost tirala Slovence, da so se obrnili do Rusije. S Slovani, kateri živé izven Rusije, moralo bi se še le turški ravnati, da bi začeli tudi v političnem oziru misliti na Rusijo. Avstro-ogerski državniki pa naj iz tega posamejno nauk: ako bodete zmatrali Slovence za državljane druge in tretje vrste, ko jim niti tega ne bote dali, kar je za ohranitev narodnosti neobhodno potrebno, potem, gospoda moja, utegnile bi Slovanom res priti kedaj misli, katerih avstrijski domoljub ne more odobravati.

Cerkvene zadeve.

Janez Kramberger, župnik Vurberski.

II. Duhovnik. — Leta 1863. so rajni gospod latinske šole srečno skončali in v jeseni so potem vstopili v Mariborsko bogoslovsko semenišče. Tukaj se je pričelo novo, veselo življenje. Bilo nas je trinajst tovarišev, ki smo si bili vsi prav iz srca dobri. Z veseljem in prav vestno smo se učili bogoslovskih ved in poslušali smo posebno radi vsakdanja juterna premišljevanja našega prespoštovanega gospoda špirtvala ali duhovnega očeta. Rajni gospod so si začeli premišljevanja zapisovati, da bi zamogli sami kedaj kot dušni pastir svojim ovčicam ravno s tistim kruhom postreči, ki je njim samim tako dobro teknil. Tudi jaz sem ravno tako delal in sva si rada eden drugemu pomagala, če je kateri kar pozabil. Kedar sva se v bogoslovskem vrtu ali pa zunaj po polju skupaj sprehajala, sva si nauke, ki sva jih zjutraj slišala in kratko zapisala, še enkrat ponavljala in eden drugega k dobremu opominjala. Tako so se pričeli najini duhovni razgovori, ki sva jih nadaljevala ne samo vsa štiri leta, ki sva jih v bogoslovju srečno skupaj preživela, ampak tudi v poznejših letih sva se shajala, in enkrat je ura že odbila polnoči, najini razgovori pa s niso bili dokončani.

Ko so rajni gospod dne 23. julija 1867. l. z velik pobožnostjo sveto mašniško posvečenje zadobili in ko so v domači farni cerkvi svojo prvo sv. mašo odslužili, podali so se na božjo pot v Marijino Celje na gorenji Štajarskem. Tukaj so se pristrčno nebeški Kraljici v varstvo priporočili ter so se njej za služabnika ponudili sklenili, v svojem duhovskem stanu le vedno na to gledati, kar bi bilo Bogu in Mariji prečisti Devici v več čast in hvalo. Kupili so si tam priprost železni križ blizo eno pest dolg in so rekli: »Ljubi moj Zveličar, si za mene na sv. križu svojo kri preli, hočem Ti ljubezen Tvojo s tem povrniti, da bom povsod, kamor moj višji pastir pošljejo, svojim ovčicam razlagal, kaj da nas neskončno ljubiš, in pa učil jih bom, kako niti oni vse težave voljno prenašajo po Tvojem zgledu, ki si nas ljubil in iz ljubezni do nas svojo dušo na križ izdihnil. Gospod, ne prosim Te, da bi mi križev ne pošiljal; prosim Te pa, daj mi po priprošnji Marije prečiste Device, da bom križe svoje potrpežljivo nosil po križani poti k Tebi v nebesa prišel. S tem-le križem pojdem na svojo prvo kaplanijo, z njim hočem bolni

tolaziti, sveti križ bom vselej kraj sebe na mizo položil, kedar se zvečer spat vlečem, in ta-le križ bom v rokah držal, ko bom v smrtnih težavah Tvoje sodbe pričakoval, in ta-le križ bo z menoj v grobu počival. Daj mi, ljubi moj Zveličar, da bom svoj trden sklep, ki si mi ga vdihnil, tudi srečno dovršil!»

Ljubi Bog je sprejel ponudbo mladega duhovn. pastirja. Postlal njim je vso njihovo pot s trnjem, vodil jih je po prav strmih potih, pa jih je tudi krepčal. Večkrat jim je res srce krvavelo, če so videli, kako slabo se ljubemu Zveličarju in pa Njegovemu namestniku, katoliškemu duhovniku, ljubezen vrača, pa nikdar niso tožili, da je preveč, ampak rekli so mi o taki priložnosti: »Bog že ve, da sem dobro mislil; če tudi zdaj moja beseda na videz nič ne izda, bode pa Bog dal, da bo še pozneje kaj sadu iz nje prirastlo. Stari možje, ki že štejejo svojih sedemdeset let, spominjajo se še zdaj naukov svojih nekdanih gospodov kateketov; tako mislim, da bode marsikateri moj nauk tudi še le takrat sad rodil, ko bom jaz že davno v črnem grobu počival».

Gospodarske stvari.

Nekaj o gnojenji in gnojilih.

Iz nič kmetovalec tudi ne more nič storiti. On samo prevaja tvarine, katere se v zemlji ali v zraku nahajajo, v druge, človeku več vredne, a novih ne zamore stvariti. Ako n. pr. redi živino, prevaja ceneje sestavine krmila v moč, v mleko in meso, kakor fabrikant prevaja surove tvarine n. pr. železo v vsakovrstne, celo dragocene izdelke. Prvotna surova tvarina so pa kmetovalcu snovi, katere se večinoma nahajajo v zemlji in katerih se rastlinstvo za brano poslužuje. Te najdemo potem v naših pridelkih. Vzemimo n. pr. krompir in ga preiščimo, kaj smo v njem zemlji odvzeli. Po profesor Wolff-ovi razdelbi imamo n. pr. v 1000 klg. gomoljev 750 kg. vode, 3-4 kg. dušca in 9-5 kg. pepela, v zeli pa 770 kg. vode, 4-9 kg. dušca in 19-7 kg. pepela. Pepel je neizgorivi del in obstoji v tem slučaju iz naslednjih kemičnih prvin, oziroma spojin: od gomoljev: 5-8 klg. kalija, 0-3 natrona, 0-3 kg. apna, 0-5 kg. magnezije, 1-6 kg. fosforove kisline, 0-6 kg. žveplene kisline, 0-2 kumenčeve kisline, 0-3 klg. klor; zelišča: 4-3 kg. kalija, 0-4 natrona, 6-4 apna, 3-3 magnezije, 1-6 fosforove kisline, 1-3 žveplene kisline, 0-9 kumenčeve kisline, 1-1 klg. klor; vkup: 10-1 klg. kalija, 0-7 natrona, 6-7 apna, 3-8 magnezije, 3-2 fosforove kisline, 1-9 žveplene kisline, 1-1 kumenčeve kisline, 1-4 klg. klor.

Vse te snovi toraj odtegnemo zemlji. Ako jih jej ne povrnemo, mora ona s časom obožati. Poskusi v malem, kjer se v destilovanju vodi raztopijo razne snovi in opazuje rast rastlin pri pomanjkanju te ali druge snovi, pokazali so, da potrebuje vsaka rastlina v prvi vrsti kalija, magnezije, fosfora in železa, razun tega pa še dušca in žvepla v raznih spojinah. Ako ena ali druga teh prvin zemlji manjka, tedaj je rast slabotna ali pa sploh ni mogoča. Kar nam pa ti poskusi v malem kažejo, to nam kaže narava v velikem. Kmetovalec mora toraj paziti, da daje to hranivo rastlinam v zemljo v pravem razmerju. Naše zemlje imajo pa manj ali več takih snovi že v sebi in večine prav za prav ni treba dodajati. Glavne pa, katere so za naše kulturne rastline najbolj potrebne in katerih se tudi največ pozabi, so pa dušec, kalij in fosforova kislina. Teh nam večinoma primanjkuje, te so že več ali manj zemlji izsesovane in to je tudi vzrok, da polje, vinogradi itd. nič več ne ro-

dijo, kakor nekdanj. In kaj čudo! Kam so pa prišle? — Premisljajmo malo! Mi imamo n. pr. majhno posestvo, govorimo tu samo o polji in travnikih. Na tem pridelujemo in odvzememo zemlji vsako leto n. pr. 19 hl. pšenice, 25 kg. kalija, 20 kg. fosforove kisline, 43 kg. dušca; 19 hl. ječmena 17 kg. kalija, 11 kg. fosforove kisline, 25 kg. dušca, 150 hl. krompirja 74 kg. kalija, 24 kg. fosforove kisline, 49 kg. dušca; skupaj 116 klg. kalija, 55 kg. fosforove kisline, 117 kg. dušca.

Ze s temi gori omenjenimi rastlinami smo odvzeli našim 3 ha. zemljišča 116 kg. kalija, 55 kg. fosforove kisline in 117 kg. dušca. Ker te pridelke prodamo, zato pa so nam te snovi popolnoma zgubljene. Moramo jih toraj zopet z gnojem povrniti zemlji. V ta namen hranimo živino in za to pridelujemo na 1 ha. zemlje 540 mtr. krme = 93 kg. kalija, 22 kg. fosforove kisline, 71 kg. dušca, na 1 ha. zemlje 230 friske detelje = 83 kg. kalija, 36 kg. fosforove kisline, 86 kg. dušca, na $1\frac{1}{2}$ ha. zemlje 180 pese = 120 kg. kalija, 36 kg. fosforove kisline, 86 kg. dušca, vkup 296 kg. kalija, 94 kg. fosforove kisline, 143 klg. dušca itd. ter ako to pokrmimo, dobimo okoli 450 m. gnoja, v katerem je 135 kg. dušca, 72 kg. fosforove kisline in 180 kg. kalija, kar je visoko in sicer z nastelo vred računeno. Nekoliko namreč izpade pri krmljenju, ako množino v gnoji in množino v krmi odštejemo, kar gre v meso, mleko itd. in kar tudi večinoma iz našega gospodarstva prodajemo.

S tem gnojem zamoremo, se ve, da vse snovi, katere smo v prvem oddelku polja odtegnili, zopet povrniti, toda kaj bomo pa drugemu delu dali, kateremu smo te snovi v krmi odvzeli? S tem si samo od drugega dela izposodimo, napravimo dolg, čegar obresti ga v kratkem vničijo, ako ga kmalu ne poplačamo. Kar se v detelji zastopanega dušca tiče, ni treba nam še tolikanj skrbeti, kajti detelja od tega še toliko ne izsesa, temuč ga še tako rekoč zemlji pomnoži, ker ima to dobro lastnost, kakor vse podobne zeli, da zamore tudi iz zraka dušec potegniti na-se. Za druge snovi moramo pa skrbeti. Na svetu se najmanjši prašek ne izgubi, tako tudi ne ta kapital naše zemlje. Ali kaj nam to pomaga, ko gre vendar-le iz našega posestva in se večinoma koplji po mestih, kjer nimamo nobene koristi. Mi imamo pa vsled tega vedno slabše obirate, žetve itd. Vsled tega bo pa še bolj! In pri tem pa še nekako malomarnost gledé na ravnanje z gnojem, gledé na izkoristenje zemlje! Kaj čudo toraj, da vsak kmetovalec čez slabe čase toži, ko svoj najboljši kapital tako nepremišljeno troši.

(Dalje prih.)

Sejmovi. Dne 6. februarja v Gorenjem Gradu in pri sv. Petru pod sv. Gorami. Dne 8. februarja na Dobrni, v Lipnici in v Vojniku. Dne 9. februarja v Konjicah in na Pištanjih.

Dopisi.

Iz Malenedelje. Naše »leposlovno bralno društvo pri Malenedelji« je imelo dne 10. januarja svoj redni občni zbor, kakor je to bilo razglašeno po časopisju in po na to navlašče tiskanih naznanilih. Navzdle gredemu vremenu, ker je snežilo celi dan gosto, da-si jedva videl par koračev naprej, sešlo se se vendar veliko število udov k zborovanju, katero se je pričelo ob 4 uri popoldne, v solškem poslopju. Po prijaznem pozdravu gospoda predsednika, poprijel je gospod društveni tajnik besedo, ter je jasno in temeljito dokazal korist bralnih društev. Povdarjal je, da narod, kateri ne čita, kateri nima svoje literature, je mrtev narod. Koristi, katere